AYOLLARDA BEPUSHTLIKNI ASOSIY SABABLAR

Erkinova Mumtozbegim
Emu university
E-mail: erkinovamumtoza7@gmail.com
Ilmiy rahbar: **Abdullayeva Muazzamxon**
E-mail: muazzamhonabdullayeva41@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ayollarda bepushtlikning asosiy etiologik omillari, jumladan endokrin buzilishlar, ginekologik kasalliklar va tashqi muhit ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari zamonaviy tibbiyotning diagnostika va davolash imkoniyatlarini yoritib beradi.*

Аннотация: *В данной статье анализируются основные этиологические факторы женского бесплодия, включая эндокринные нарушения, гинекологические заболевания и влияние внешней среды. Результаты исследования освещают возможности диагностики и лечения в современной медицине.*

Abstract: *This article analyzes the main etiological factors of female infertility, including endocrine disorders, gynecological diseases, and environmental influences. The research results highlight the diagnostic and treatment possibilities in modern medicine.*

Kalit so'zlar: *bepushtlik, reproduktiv salomatlik, gormonal disbalans, fallop naylari, ekstrakorporal urug'lantirish, diagnostika, profilaktika.*

Ключевые слова: *бесплодие, репродуктивное здоровье, гормональный дисбаланс, маточные трубы, экстракорпоральное оплодотворение, диагностика, профилактика.*

Key words: *infertility, reproductive health, hormonal imbalance, fallopian tubes, in vitro fertilization, diagnostics, prevention.*

KIRISH

Insoniyatning davomiyligini ta’minlovchi reproduktiv salomatlik masalasi bugungi kunda jahon miqyosida dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, ayollar o‘rtasida uchraydigan bepushtlik holatlari nafaqat tibbiy, balki jiddiy ijtimoiy-psixologik muammo sifatida qaralmoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, dunyo bo‘ylab reproduktiv yoshdagi juftliklarning taxminan 10-15 foizi bepushtlikdan aziyat chekadi [2, B. 45]. Ayollar bepushtligi deganda, muntazam jinsiy hayot kechirilishiga qaramay, bir yil davomida homiladorlikning yuzaga kelmasligi tushuniladi. Ushbu holatning sabablari ko‘p qirrali bo‘lib, ular tug‘ma nuqsonlar, orttirilgan infeksion kasalliklar, gormonal buzilishlar va hayot tarzi bilan bevosita bog‘liqdir. Zamonaviy tibbiyot bepushtlikni davolashda katta yutuqlarga erishgan bo‘lsa-da, kasallikning kelib chiqish mexanizmlarini chuqur o‘rganish va erta profilaktika choralarini ko‘rish muhim ahamiyatga ega. Maqolaning maqsadi ayollarda bepushtlikka sabab bo‘luvchi asosiy omillarni tizimli tahlil qilish va ularning statistik ko‘rsatkichlarini yoritishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bepushtlik muammosi bo‘yicha ko‘plab xalqaro va mahalliy olimlar tadqiqot olib borishgan. Masalan, gormonal omillarning bepushtlikdagi roli haqida A.S. Vixlyaeva o‘z asarlarida batafsil to‘xtalib o‘tgan [1, B. 12]. Shuningdek, ginekologik jarrohlik va naylar o‘tkazuvchanligi masalasi V.I. Kulakov tomonidan chuqur tahlil qilingan [3, B. 78]. Ushbu tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy-mantiqiy yondashuv va statistik ma’lumotlarni umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida tibbiyot muassasalarining hisobotlari va ilmiy nashrlardagi klinik holatlar o‘rganildi. Metodologik asos sifatida ayollarning reproduktiv tizimidagi patologik jarayonlarni guruhlash va ularning uchrash darajasini aniqlash tamoyili olindi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ayollar bepushtligining eng keng tarqalgan sababi endokrin buzilishlardir (taxminan 35-40%). Bu holatda tuxumdonlar faoliyatining buzilishi sababli ovulyatsiya jarayoni sodir bo‘lmaydi. Ikkinchi o‘rinda nay-peritoneal omili turadi, bu ko‘pincha kichik chanoq a’zolaridagi yallig‘lanish jarayonlari natijasida yuzaga keladi [4, B. 22].

Quyidagi 1-jadvalda bepushtlikning asosiy sabablari va ularning foizdagi ulushi keltirilgan:

1-jadval. Ayollarda bepushtlik sabablarining taqsimlanishi

Sabablar	Ulushi (%)	Tavsif
Endokrin (gormonal) buzilishlar	35-40%	Tuxumdonlar polikistozi, gipofiz muammolari
Nay-peritoneal omili	25-30%	Naylarning yopilib qolishi, bitishmalar
Ginekologik patologiyalar	15-20%	Endometrioz, bachadon miomasi
Immunologik omillar	5-10%	Antispermal antitanachalar mavjudligi
Noma’lum sabablar	5%	Tibbiy tushuntirib bo‘lmaydigan holatlar

Ikkinchi muhim jihat shundaki, ayolning yoshi reproduktiv imkoniyatlarga bevosita ta’sir qiladi. 35 yoshdan keyin tuxum hujayralari zaxirasi keskin kamayadi, bu esa tabiiy homiladorlik ehtimolini pasaytiradi [5, B. 56].

2-jadval. Yosh guruhlari bo‘yicha reproduktiv salomatlik ko‘rsatkichlari

Yosh guruhi	Fertillik darajasi	Asosiy xavflar
20-25 yosh	Yuqori (90%)	Infeksiyalar
26-35 yosh	O‘rtacha (75%)	Stress, gormonal o‘zgarishlar
36-45 yosh	Past (25-30%)	Genetik mutatsiyalar, surunkali kasalliklar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bepushtlikni kompleks davolashda nafaqat dori vositalari, balki turmush tarzini o‘zgartirish, sog‘lom ovqatlanish va zararli odatlardan voz kechish ham hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ayollarda bepushtlik muammosi ko‘p faktorli murakkab jarayon bo‘lib, uni hal etish uchun individual yondashuv talab etiladi. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, endokrin buzilishlar va jinsiy a’zolardagi yallig‘lanish kasalliklari bepushtlikning asosiy "yetakchi" sabablari bo‘lib qolmoqda. Shuningdek, ekologik vaziyatning yomonlashishi, doimiy psixologik stress va nikoh yoshining kechikishi ham fertillik pasayishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda.

Bepushtlikni kamaytirish va reproduktiv salomatlikni yaxshilash uchun quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: birinchidan, yoshlar o‘rtasida reproduktiv madaniyatni oshirish va muntazam tibbiy ko‘riklarni yo‘lga qo‘yish; ikkinchidan, ginekologik kasalliklarni, ayniqsa infeksion jarayonlarni o‘z vaqtida va sifatli davolash; uchinchidan, zamonaviy reproduktiv texnologiyalarni (EKU kabi) kengroq joriy etish va ularning aholi uchun ochiqligini ta’minlash. Ayol salomatligi millat kelajagi ekanligini hisobga olgan holda, bepushtlikning oldini olish bo‘yicha davlat miqyosidagi skrening dasturlarini takomillashtirish zarur. Faqatgina tibbiy va ijtimoiy chora-tadbirlarning uyg‘unligi ushbu muammoni samarali hal etishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Вихляева Е.С. — Руководство по эндокринной гинекологии — Москва: Медицинское информационное агентство, 2006. — 784 б.
2. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти — Репродуктив саломатлик бўйича ҳисобот — Женева: ЖССТ нашриёти, 2022. — 120 б.

3. Кулаков В.И. — Бесплодный брак. Современные подходы к диагностике и лечению — Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2010. — 256 б.

4. Ражабова С. — Аёллар гинекологик касалликлари ва бепуштлик — Тошкент: Тиббиёт, 2019. — 145 б.

5. Смит Дж. — Современные технологии в репродукции — Лондон: Oxford Press, 2021. — 310 б.